WIKIPEDIA

Heprea

Tähän artikkeliin tai osioon ei ole merkitty lähteitä, joten tiedot kannattaa tarkistaa muista tietolähteistä.
Voit lisätä artikkeliin tarkistettavissa olevia lähteitä ja merkitä ne ohjeen mukaan.

Heprea	
Oma nimi	Ivrit (עִבְרִית)
Tiedot	
Alue	Israel Palestiinalaishallinto Yhdysvallat
Virallinen kieli	Israel
Puhujia	5 miljoonaa (äidinkielenä)
Sija	ei 100 suurimman joukossa
Kirjaimisto	heprealainen
Kielenhuolto	Heprean kielen ja kirjallisuuden akatemia[1]
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	afroaasialaiset kielet
Kieliryhmä	seemiläiset kielet kanaanilaiset kielet
Kielikoodit	
ISO 639-1	he
ISO 639-2	heb
ISO 639-3	heb (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=heb)
	Ohje

Heprea (hepreaksi *עברית ivrit*) on afroaasialainen kieli. Sitä puhuu äidinkielenään 5 miljoonaa ja yhteensä sitä puhuu n. 9 miljoonaa ihmistä. Heprea on Israelin valtion virallinen kieli. Hepreaa kirjoitetaan oikealta vasemmalle heprealaisella kirjaimistolla muiden seemiläisten kielten tavoin. Se koostuu pelkistä konsonanttimerkeistä, joista joitain käytetään ilmaisemaan myös vokaaleja. Vokaalit voidaan merkitä näkyviin myös erillisillä vokaalimerkeillä, mutta yleensä ne jätetään pois.

Heprean aakkoset. Hepreaa kirjoitetaan useiden muiden seemiläisten kielten tavoin konsonanttiaakkostolla, eikä vokaaleille ole omia aakkosia. Raamatun hepreassa vokaalit merkitään konsonanttien päälle tai alle omilla merkeillään.

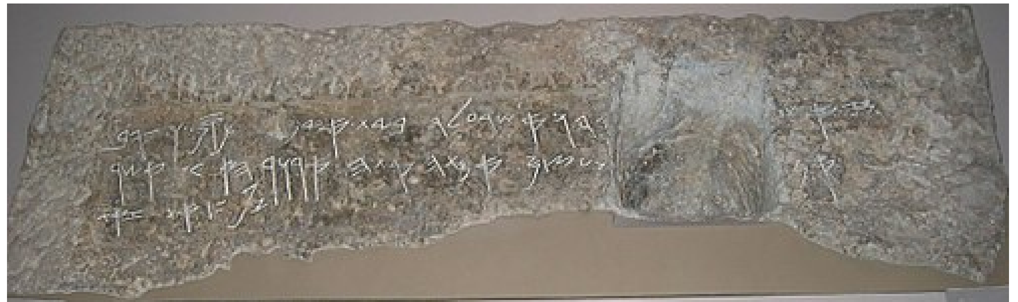
Sisällysluettelo

Historia

Heprean alkuperä

Heprea kuuluu afroaasialaisen kielikunnan seemiläiseen haaraan, ja se oli alkujaan erittäin läheistä sukua foinikian kielelle ja roomalaisten hävittämässä Karthagossa puhutulle puunin kielelle. Arabia on kaukaisempaa sukua, mutta sukulaisuus näkyy esimerkiksi sellaisissa sanoissa kun ar. *salām*, he. *šalom* "rauha" tai ar. *maġrib*, he. *ma ʿarav* "länsi", ar. *Miṣr*, he. *Mitzrajim* "Egypti".

Kehitysvaiheet

Siloasta löytynyt kuninkaallisen palvelijan hautakivi, joka on kirjoitettu muinaisheprealla.

- **Muinaisheprea** edelsi Vanhan testamentin hepreaa.
- **Vanhan testamentin heprea** perustuu noin vuosina 1200–200 eaa. puhuttuun eteläheprealaiseen puhekieleen. Heprean pohjoisemman murteen oletetaan olleen lähempänä foinikian kieltä. Vanhaa testamenttia vanhempia hepreankielisiä tekstejä tunnetaan, mutta ne eivät kuulu Vanhan testamentin kirjalliseen kaanoniin; Lähi-idästä on myös tavattu tekstejä hepreaa lähellä olevilla seemiläiskielillä, joten on mahdollista puhua kokonaisesta kanaanilaisten kielten ryhmästä, johon heprea kuuluu. Näistä tärkein on heprean jälkeen foinikia, mutta sen lisäksi tunnetaan muun muassa moabin kieleksi kutsuttu kielimuoto.

Heprea ei välttämättä ollut alun perin juutalaisten oma kieli, vaan jotkut olettavat heidän omaksuneen sen vasta kanaanilaisilta heimoilta asettuessaan ensimmäisen kerran asumaan Israeliin. Aiemmin he ovat saattaneet puhua hyvinkin erilaista kieltä. Tavallisimmin oletetaan sen olleen seemiläinen kieli, mutta lähempänä arameaa tai akkadia.

- **Mišnan heprea**. Mišnaksi kutsutaan juutalaisen filosofisen viisauskirjallisuuden, Talmudin, ydinosaa. Mišnan heprea vastaa noin vuosien 200 eaa. – 200 jaa. aikana Palestiinassa puhuttua hepreaa. Tuohon aikaan heprea oli puhekielenä jo väistymässä aramean tieltä, sillä Mišnan hepreassa on havaittavissa aramean vaikutusta.
- **Keskiajan heprea**. Juutalaisten hajaannuksen aikana heprea oli yksinomaan kirjakieli. Tärkeä juutalainen sivistyskeskus oli arabien hallitsema Espanja (al-Andalus), jossa laadittu hepreankielinen kirjallisuus levisi muidenkin maiden juutalaisten tietoon ja käyttöön.
- **Nykyheprea**. Heprean elvytys puhekieleksi alkoi 1700-luvulla, kun haskala-sivistysliikkeen aloittaja Moses Mendelssohn koetti käyttää hepreaa maallisen valistuskirjallisuuden kielenä. Seuraavalla vuosisadalla Mendele Moicher Sforim (Mendel Abramovitš) kirjoitti proosakirjallisuutta, jossa hän pyrki kuvaamaan oman aikansa juutalaisgeton elämää hyödyntämällä kaikkia aikaisempia heprean tyylejä. Se heprea, joka sittemmin elvytettiin Palestiinassa puhekieleksi, oli samalla tavoin eklektistä kuin Mendele Moicher Sforimin heprea. Sittemmin on kyllä pyritty tekemään korjausliikkeitä virallisen kielenkäytön

lähentämiseksi Raamatun hepreaan, ja monet myöhemmistä tyyleistä saadut sanat ja vaikutteet ovat jääneet käytöstä.

Heprean kuihtuminen ja elvytys puhekieleksi

Moses Mendelssohn, jonka aloittama, valistuksesta vaikutteita saanut haskala-liike korosti heprean käyttöä.

Eliezer Ben-Jehuda, jota pidetään nykyisen, puhekielenä käytetyn nykyheprean isänä.

Heprean kieltä puhuttiin yli 2000 vuotta sitten juutalaisten keskuudessa, mutta aramean kieli korvasi sen muissa kuin uskonnollisissa yhteyksissä. Heprean kieli on elvytetty 1800-1900-luvulla.

Sen jälkeen kun heprea jäi käytöstä puhekielenä, sitä käytettiin yhä juutalaisten sivistyskielenä ennen muuta talmudistisessa kirjallisuudessa. Tällöin hepreaan vaikutti voimakkaasti muun muassa arabian kieli, eikä vähiten siksi, että arabien valtaama Pyreneiden niemimaa oli tärkeä juutalainen kulttuurikeskus. Valistuksen aikakaudella juutalaisten keskuudessa syntyi Haskala, sivistysliike, joka nosti yhdeksi tavoitteekseen heprean maallistamisen ja nykyaikaistamisen. Haskala ei johtanut pysyviin seurauksiin, mutta nationalismin aikakaudella venäjänjuutalainen Eliezer Jitzhak Perlman, sittemmin Eliezer Ben-Jehuda, muutti Israeliin, silloiselle brittien hallitsemalle Palestiinan mandaattialueelle luodakseen heprean uudelleen Israelin kansan puhekieleksi Israelissa. Hän ryhtyi kehittämään sanastoa nykyaikaisen elämän tarpeisiin ja toimi heikosta terveydestään huolimatta aktiivisesti muun muassa lehtimiehenä ja opettajana edistääkseen heprean kielen asiaa.

Projektin onnistumisen katsotaan johtuneen kahdesta tekijästä: ensinnäkin Palestiinaan monista eri maista muuttavat juutalaiset tarvitsivat yhteisen, neutraalin puhekielen, ja toiseksi heprean pahin kilpailija, jiddišin kieli, oli leimautunut takapajuiseksi. Toisen maailmansodan jälkeen jiddišin suosiota sionistisen eliitin piirissä heikensi kielen sukulaisuus saksan kieleen, jonka kanssa sionistit eivät halunneet olla yhteyksissä. Suuri joukko jiddišin puhujia kuoli toisessa maailmansodassa.

Heprean kirjoittaminen

Hepreaa kirjoitetaan seemiläisten kielten tapaan oikealta vasemmalle pelkillä konsonanttimerkeillä. Uskonnollisissa teksteissä ja esimerkiksi sanakirjoissa vokaalit on merkitty konsonanttien yhteyteen pienillä piste- ja viivamerkeillä. Tätä pisteytystä kutsutaan *nikkudiksi*. Heprean aakkosissa ei ole isoja ja pieniä kirjaimia erikseen, mutta kylläkin erilaisia tyylejä (kursiivi, kirjoituskirjaimet jne.), jotka voivat erota toisistaan paljonkin. Erikseen on olemassa ns. Raši-kirjoitus, tyyli, jota käytetään pääasiassa Talmudissa, ja sielläkin vain tämännimisen rabbin kirjoittamien kommentaarien painamiseen.

Heprean kirjaimet

א Alef	ב Bet
ג Gimel	ד Dalet
ה He	ו Vav
ז Zajin	ח Ḥet
ט Tet	י Jod
כ Kaf	ל Lamed
מ Mem	נ Nun

Nikkud (vokalisaatio)

Pääartikkeli: Nikkud

ס Samekh	ע Ajin
פ Pe	צ Tsade
ק Qof	ר Reš
ש Šin	ת Tav

vokaalimerkit · dageš
numerojärjestelmä

Nikkudin kehittäjinä pidetään 700-luvun juutalaisia oppineita, masoreetteja. Masoreettien aikana heprea ei ollut enää elävä kieli, mutta juuri siksi masoreetit kehittivät erittäin tarkan jaottelun, jossa merkittiin niin pitkät, lyhyet kuin erittäin lyhyetkin vokaalit omilla merkeillään. Masoreettien vokaalioppia on jonkin verran yritetty kyseenalaistaa, mutta nykytutkimus pitää sitä varsin luotettavana olosuhteet huomioiden: vaikka heprea ei masoreettien aikana enää ollutkaan puhekieli, heidän nikkudinsa perustuu ainakin autenttiseen traditioon.

Heprean vokalisointimerkit ovat (esimerkeissä bet-kirjaimen kanssa esitettyinä):

- בַ *pataḥ*, vaakaviiva kirjaimen alla (hyvin lyhyt a)
- בָ *qamats* (*qamets*), pieni alaspäin osoittava "tikari" kirjaimen alla (asemasta riippuen joko pitkä a tai lyhyt o)
- בֶ *segol*, kolme pistettä kärjellään seisovaksi kolmioksi asetettuna kirjaimen alla (avoin, ä-mäinen e)
- בֵ *tsere*, kaksi pistettä vaakasuunnassa kirjaimen alla (e)
- בִ *ḥiriq* (*ḥireq*), piste kirjaimen alla (i)
- בֹ *ḥolam* (*ḥolem*), piste kirjaimen päällä (o)
- בֻ *qubuts* (*qibbuts*), kolme alamäkeen laskeutuvaa pistettä kirjaimen alla (lyhyt u)
- בוּ *šuruq* (*šureq*), käytetään VAIN yhdessä matres lectionis -kirjaimen vav (yleensä konsonantti v) kanssa; yksinäinen piste, joka sijoitetaan vav-kirjaimen keskikohdalle sen vasemmalle puolelle.
- בְ *šva*, kaksi päällekkäistä pistettä, jotka merkitsevät hyvin lyhyttä (tai ääntymättä jäävää) e:tä. Šva-vokaalin pisteet voidaan liittää muidenkin vokaalimerkkien oikealle puolelle ilmaisemaan, että asianomainen vokaali ääntyy hyvin lyhyenä.

Begadkefat ja dageš

Ryhmä heprean konsonanttikirjaimia – bet, gimel, dalet, kaf, pe ja tav – voivat ääntyä joko sulkeumaäänteenä tai sitä vastaavana hankausäänteenä, esimerkiksi kaf-kirjain voi olla joko k tai saksan ach-äänne, pe-kirjain voi olla joko p tai f. Muistisääntönä käytetään mitään merkitsemätöntä sanaa *begadkefat*, johon nämä kaikki kirjaimet sisältyvät. Yleensä begadkefat-kirjain on sanan alussa aina sulkeumaäänne (esimerkiksi b, k, p), sanan sisällä ja lopussa vastaava hankausäänne (v, ach-äänne, f). Jos kirjaimen sisään kirjoitetaan piste, ns. *dageš*, kirjain äännetään sanan keskellä tai lopussakin sulkeumaäänteenä.

Raamatun hepreassa yllä oleva sääntö koski myös g:tä, d:tä ja t:tä, jotka tulisi oikeastaan ääntää myös hankausäänteinä silloin kun niissä ei ole dagešia: g:stä tulisi tällöin se äänne, joka kirjoitetaan IPA:n foneettisessa transkriptiossa kreikkalaisella gamma-kirjaimella [γ](ach-äänteen soinnillinen vastine), d:stä tulisi [ð] (kuten englannin sanassa *this*) ja t:stä tulisi [θ]-äänne, kuten englannin sanassa *thick*. Käytännössä näiden kohdalla ei kuitenkaan noudateta enää kuvattua tapaa, ilmeisesti siksi, että jiddiš ja muut juutalaisten aiemmin äidinkielenään puhumat kielet eivät antaneet tukea näille vaikeille äänteille.

Erikoistapaus on tav (aakkosten lopussa oleva t-kirjain). Jiddišiä puhuvien askenaasijuutalaisten tapana oli ääntää sananloppuinen tav, jonka siis periaatteessa olisi pitänyt olla sama äänne kuin th englannin sanassa thick, ässänä. Niinpä esimerkiksi sanasta *bat* "tyttö, tytär" tulikin *bas*. Tätä ääntämystä esiintyy esimerkiksi Yhdysvaltain juutalaisten keskuudessa jonkin verran – esimerkiksi poikien *bar mitzva* ("hyveen poika") -seurakuntaanottojuhlien vastineeksi tytöille pidettävä juhla onkin Yhdysvalloissa nimeltään *bas mitzva*, ei

bat mitzva, kuten odottaisi. Käytäntö ei kuitenkaan ole Yhdysvalloissakaan johdonmukainen: esimerkiksi rotareihin ja lionseihin verrattavan "Liiton pojat" -järjestön nimeä ei translitteroidakaan *B'nai Bris*, kuten voisi odottaa, vaan *B'nai Brith*, joka tuleekin lähemmäksi raamatunheprealaista ääntämistä.

Dageš-merkkiä käytetään myös muilla kirjaimilla kuin begadkefatilla, jolloin se tarkoittaakin kaksinkertaista konsonanttia – esimerkiksi *Mossad* kirjoitetaan dagešilla. Nykyisraelilaisessa hepreassa kaksoiskonsonantteja ei kuitenkaan käytännössä äännetä erilaisina.

Sananloppuista h:ta (heprean he-kirjainta) käytetään ilmoittamaan, että sana päättyy vokaaliin (tyypillisesti a:han). Mutta jos siellä oikeasti kuuluu h-äänne, tämä ilmaistaan kirjoittamalla he-kirjaimen sisään dageš.

Matres lectionis

Nykyheprean vokaalien pituudet ovat sikäli yksinkertaistuneet, että nikkudin sijasta pärjätään erinomaisesti ns. *matres lectionis* -kirjoitustavalla, jossa vokaalit kirjoitetaan sopivasti valituilla konsonanttikirjaimilla. O ja u merkitään vav-kirjaimella (konsonanttina se äännetään v), i ja e merkitään jod-kirjaimella (joka on konsonanttina sama kuin suomen j), ja sanan lopussa h-kirjain (he) merkitsee mitä tahansa loppuvokaalia.

Niiltä osin kuin nikkud-merkki ei ilmoita äännettävän vokaalin pituutta, raamatullisessa hepreassa matres lectionis -kirjain yhdistettynä vastaavaan nikkudiin täydensi nikkudin antaman tiedon vokaalin laadusta pituustiedolla. Matres lectionis -merkki saatettiin kuitenkin jättää kirjoittamatta silloinkin kun vokaali oli pitkä. Tätä kutsutaan defektiiviseksi kirjoitustavaksi (*defective scriptum*), kun taas nikkudin ja matres lectionis -merkin yhteiskäyttöä sanotaan täydeksi kirjoitustavaksi (*plene scriptum*). Raamatun hepreassa on monia sanoja, joilla molempia kirjoitustapoja esiintyy rinnakkain.

Nykyinen kirjoitustapa

Alun perin matres lectionis -kirjoitustapaa oli äännehistoriallisista syistä luvallista käyttää vain tietyissä sanoissa, kun taas toisten sanojen vokalisointi oli merkittävä pelkästään nikkudilla. Nyttemmin matres lectionis -kirjaimia käytetään yleisesti niin lyhyiden kuin pitkienkin vokaalien merkitsemiseen sellaisissa teksteissä, joista nikkudin pisteet ja viivat puuttuvat; Heprean kielen akatemian suosituksia noudattaa tuskin kukaan.

Sananloppuinen vokaali merkitään hepreassa kirjoittamalla sanan viimeisen konsonantin jälkeen H-kirjain. Niinpä englannin tapa kirjoittaa raamatullisten nimien loppuun -h – *Jedediah*, *Noah*, jne., on heprean vaikutusta.

Raamatullinen heprea, ketiv ja qere

Hepreankielinen Vanha testamentti eli *Tanakh* (T-N-K = *Tora, Nevi'im ve-Ktuvim* = "Laki, profeetat ja kirjoitukset" – eli Mooseksen kirjat, profeettakirjat ja historiakirjat) käyttää nikkudin lisäksi painomerkkejä sekä muodollisen ääneenluvun, resitoinnin, rytmitysmerkkejä. Lisäksi siihen kuuluu *qere*n (lukutavan) ja *ketiv*in (kirjoitustavan) eroa selventäviä merkintöjä. Nykyään tieteellisesti merkittävin Tanakh-editio lienee *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, joka on Kittelin edition nykyaikaistettu versio.

Ketiv tarkoittaa sitä, miten teksti on kirjoitettu; tekstiä ääneen luettaessa on kuitenkin perinteisesti poikettava ketiv-sanamuodosta eräin kohdin ja luettava (qere) tietyt sanat toisin. Kuuluisa esimerkki tästä on Jumalan nimi, joka kirjoitetaan neljällä konsonanttikirjaimella JHVH – tästä kirjainyhdistelmästä käytetään mielellään kreikankielistä nimeä "tetragrammaton". Sana JHVH on varsinkin kristillisessä käytännössä

luettu "Jehova" (tetragrammatonin konsonantit ja sanan "Adonai" (Herra) vokaalit); todennäköisempi ääntämistapa on "Jahve". Juutalaiset lukevat mielellään joko "Adonai" tai "ha-Shem" (Se Nimi) välttyäkseen tällöin lausumasta vahingossakaan Jumalan nimeä.

Vieraiden kielten vaikutus hepreaan

Nykyheprea on sanastoltaan yllättävän lähellä Raamatun hepreaa, mutta on täydentänyt vanhatestamentillista ainesta lainaamalla runsaasti aineksia länsimaisesta sivistyssanastosta (*fizi* = fyysinen, fysikaalinen, *ximi* = kemiallinen, *matematiqa* ym.), arabiasta, arameasta ja jiddišistä. Englantilaislainat kuuluvat hepreaan kuten muihinkin nykykieliin, mutta ennen muuta puhuttuun slangiin – teknillisen terminologian puolella heprea on varsin omavarainen.

Fraseologia ja lauseoppi ovat saaneet vaikutteita eurooppalaisista kielistä, eivätkä vähiten venäjästä ja puolasta. Myös kansainväliset lainasanat heprealaistetaan mielellään venäläisillä päätteillä: *proteqtzija*.

Jatkuvasti uudet maahanmuuttajien aallot tuovat omia mausteitaan kadun slangiin, ja israelilaiset näytelmäkirjailijat valittavatkin, että on mahdotonta kirjoittaa ajan hermolla pysyvää puhekielistä draamaa. Tämä ei kuitenkaan haittaa kabareetaiteilijoiden ja estradikoomikoiden tahtia, joiden sanaleikit löytävät aina nopeasti tiensä heprean slangiin. Myös arabialaisperäiset slangisanat ovat tavallisia. Koska heprea pyhänä kielenä ei tunne kirosanoja eikä rivouksia, joita kuitenkin Israelin ankarissa oloissa tarvitaan paljon, ne on täytynyt lainata jiddišistä tai arabiasta.

Nykyheprea eroaa Raamatun hepreasta ehkä eniten ääntämiseltään ja lauseopiltaan. Eurooppalaiselle vaikeita kurkkuäänteitä (qof, 'ain, xet) ei yleensä vaivauduta lausumaan oikein: itse asiassa ainoastaan arabimaista muuttaneet niin sanotut orientaalijuutalaiset osaavat ääntää nämä äänteet, koska ne ovat saaneet tukea arabiasta. Eurooppalaisperäiset askenaasijuutalaiset taas ovat tavallisesti paremmin koulutettuja ja vierastavat taikauskoisina pitämiään orientaalijuutalaisia, joten heidän ääntämistapansa, vaikkakin se on lähempänä heprean raamatullista ääntämystä, on Israelissa jäämässä alaluokkaisuuden merkiksi.

'Ain-kirjaimella merkittiin alun perin laryngaaliäännettä, jollainen esiintyy esimerkiksi 'Abd-alkuisten arabialaisten nimien ensimmäisenä äänteenä (tarkassa siirrekirjoituksessa tätä merkitään pienellä c-kirjaimella: ^{c}Abdullah). Nykyään 'ain on samanlainen katkoksen merkki kuin edellä mainittu alif-kirjain.

Qof-kirjain on alkujaan tarkoittanut hyvin takaista ja velarisoitunutta k-äännettä, joka myös arabian siirrekirjoituksessa merkitään q:lla; nykyään q on yksinkertaisesti tavallinen k, ja sitä käytetään k-äänteen kirjoittamiseen vierasperäisissä sanoissa, koska heprean varsinainen k-kirjain, kaf, on usein sanan sisällä ja lopussa ach-äänteen merkki.

Vielä merkittävämpää on, että nykyheprean verbien käyttö on muovautunut jiddišin ja muiden eurooppalaisten kielten aikamuotojärjestelmän mukaiseksi, kun taas aidoissa seemiläisissä kielissä, kuten raamatun hepreassa ja arabiassa, aspektin ilmentäminen on tärkeämpää kuin aikamuodot.

Monet raamatulliselle heprealle ominaiset mielenkiintoiset lauserakenteet ovatkin nykyhepreassa saaneet väistyä standardieurooppalaisten ilmaisutapojen tieltä. Esimerkiksi adjektiiveilla ei ollut muinaishepreassa vertailumuotoja, jolloin esimerkiksi ajatus "hän on vahvempi kuin muut miehet" jouduttiin ilmaisemaan sanomalla "hän on miehistä vahva". Nykyhepreassa tätä ei käytetä, vaan sen sijaan on ryhdytty soveltamaan sanoja "enemmän" ja "vähemmän" adjektiivien komparointiin: "hän on enemmän vahva kuin muut miehet" tms.

Heprean kieliopin yleispiirteitä

Heprea on seemiläinen kieli. Niinpä heprean sanojen taivutuksessa sanan vartalokonsonantit – yleensä niitä on kolme, mutta myös kaksikonsonanttisia vartaloita esiintyy – pysyvät tavallisesti muuttumattomina, mutta vokaalit muuttuvat. Tästä syystä muuten seemiläiset kielet käyttävät mielellään konsonanttikirjoitusta: konsonantit ovat varsinaisia merkityksen kantajia, kun taas vokaalit mielletään "liikevoimiksi", jotka mahdollistavat sanan lausumisen.

Heprean maskuliinit substantiivit saavat yleensä monikonpäätteen *-im*, feminiinit *-ot*. Tästä on kuitenkin jonkin verran poikkeuksia molempiin suuntiin, esimerkiksi *mila* "sana" saa monikon *milim*, vaikka onkin feminiini, kun taas *šulchan* "pöytä", joka on maskuliini, on monikossa *šulchanot*. Sanavartalo säilyy usein tunnistettavana monikossa, mutta sellaistakin esiintyy, että vokaalimuutokset sotkevat sen hyvin merkillisen näköiseksi – tunnettu esimerkki on ^{c}*iparon* "lyijykynä", monikossa ^{c}*efronot*.

Hepreassa ei ole genetiiviä. Se, mitä me kutsumme genetiiviattribuutiksi, jää hepreassa muuttumattomaksi, kun taas genetiiviattribuutin *pääsana* omaksuu taivutusmuodon, jota kutsutaan konstruktiksi. Konstrukti ei välttämättä eroa substantiivin sanakirjamuodosta muuten kuin nikkudinsa osalta; a-kirjaimeen päättyvät feminiinit saavat yleensä ylimääräisen t:n loppuun: *mapa* "kartta", mutta *mapat Finland* "Suomen kartta". Lisäksi maskuliinien monikonpääte *-im* muuttuu muotoon *-ej*. Eräillä substantiiviryhmillä konstrukti voi kyllä olla hyvinkin toisennäköinen kuin absoluuttinen muoto; hyviä esimerkkejä tästä ovat ns. segolaattisubstantiivit (ryhmä toiseksi viimeiseltä tavulta painotettuja maskuliineja), joilla ei yksikössä ole erityistä konstruktimuotoa, mutta monikossa sitäkin merkillisempiä: *sefer* "kirja", *sfarim* "kirjat" (normaali monikkomuoto), *sifrei* "...n kirjat" (monikon konstrukti). Yleensä konstruktien muodostamista säätelevät selvät säännöt, mutta joidenkin sanojen konstruktimuodot tulee opetella erikseen.

Hepreassa ei ole epämääräistä artikkelia. Määräinen artikkeli on *ha-*, joka kirjoitetaan yhteen pääsanansa kanssa; translitteraatiossa se kirjoitetaan usein väliviivalla ja/tai pienellä kirjaimella pääsanan alkaessa isolla: *haGolan* "Golan", *haGalil* "Galilea", *haŠo'ah* "holokausti", *Artzot haBrit* "Yhdysvallat" ("liiton maat"). Myös prepositiot sekä sana *ve-* "ja" kirjoitetaan yhteen seuraavan sanan kanssa.

Heprean nykykirjallisuus

Heprean nykykirjallisuuden perustajana voitaneen pitää Ašer Ginzbergiä (1856–1927), joka omaksui kirjailijanimen Axad ha'Am (tai Ahad ha-Am), "Yksi kansasta". Axad ha'Am pilkkasi sionistien uudisraivaustouhuja ja asutushankkeita ja halusi mieluummin tehdä Palestiinasta juutalaisten henkisen kodin, josta kirjailijat ja taiteilijat voisivat hakea innoitusta. Hän oli hurskasta ukrainalaista hasidisukua, mutta vapauduttuaan kodin kahleista hän käänsi selkänsä uskonnolle ja omistautui maalliselle valistukselle omaksuen muun muassa tärkeimmät länsimaiset kulttuurikielet ja niillä laaditun filosofian ja kirjallisuuden. Hän julkaisi esseensä vaikutusvaltaisessa HaŠilo'ah-lehdessä, jonka päätoimittaja hän oli. Hän vietti viimeiset vuotensa Palestiinassa.

Odessan juutalainen Chaim Nahman Bialik (1873–1934) perusti nykyhepreankielisen runouden teoksillaan, jotka kuluivat Palestiinan juutalaisten pioneerien käsissä. Kuuluisin Bialikin teoksista on Kišinjovin tuolloisia juutalaisvainoja käsittelevä *B'Ir ha-Harega* ("Hävityksen kaupungissa").

Hepreankielisen nykykirjallisuuden toi maailman tietoisuuteen Š'muel Josef Agnon (1888–1970), jolle myönnettiin vuoden 1966 Nobelin kirjallisuuspalkinto yhdessä Nelly Sachsin kanssa. Agnon kuvasi romaaneissaan ja novelleissaan Itä-Euroopan juutalaisten elämän tuhoa ja Palestiinaan pelastautuneiden vaikeaa sopeutumista uudenlaiseen juutalaisuuteen. Hän oli ankaran oikeaoppinen, uskonnollinen juutalainen, mikä tietysti vaikutti myös hänen kirjallisuutensa maailmankuvaan. Agnonin teoksista on suomennettu *Kun väärä oikaistaan* ja *Uskollisuuden vala*.

Israelin tunnetuin 2000-luvun kirjailija on Amos Oz (1939-2018). Sotilaanakin kunnostautunut, kibbutsissa kasvanut Oz tunnetaan nykyisin ennen muuta rauhanaktivistina ja Israelin yhteiskunnan ankarana arvostelijana. Ozin teoksista on suomennettu muun muassa *Israelin maassa*, *Mieheni Mikael*, *Meri on sama*, *Täydellinen rauha*, *Ehkä jossain muualla* ja *Pahanneuvon vuori*.

Israelilaisia paikannimiä

- *Petach Tiqva* = Toivon portti
- *Rechovot* = Kadut
- *Ri'šon le-Tzijon* = Ensimmäisenä Siioniin
- *Qirjat Arba'* = Neljäs kaupunki
- *Qirjat Š'mona* = Kahdeksas kaupunki
- *Tel Aviv* (תל אביב) = Kevätkukkula
- *Beer Sheva* = Seitsemän Kaivoa

Kirjallisuutta

- Aejmelaeus, Anneli: *Täyttä hepreaa – johdatus Vanhan testamentin hepreaan*. Kirjapaja 2003. ISBN 951-625-987-1
- Aspinen, Mika: *Raamatun heprean kielioppi.* Finn Lectura 2011. ISBN 978-951-792-452-8
- Engnell, Ivan: *Grammatik i gammaltestamentlig hebreiska*. Scandinavian University Books 1960.
- Feldhendler, Marie-Paule: *Grammaire pratique de l'hébreu israélien*. Ellipses 2003.
- Glinert, Lewis: *Modern Hebrew – an Essential Grammar*. Routledge 1994. (Julkaistu alun perin nimellä *Chik-Chak! A Gateway to Modern Hebrew Grammar*, School of Oriental and African Studies 1991.) ISBN 0-415-10190-5
- Harviainen, Tapani – Raija Sollamo (toim.): *Raamatun heprean lukemisto*. Gaudeamus 2009. ISBN 978-952-495-101-2
- Lyttleton, Zippi ja Tamar Wang: *Colloquial Hebrew*. Routledge 2004. ISBN 0415240484
- Ringgren, Helmer: Hebreisk nybörjarbok. Verbum 1992.
- Solomonick;, Avraham: *Maskilon II*. Practical Hebrew Grammar for English-speakers including exercises. Gefen 2001. ISBN 965-229-273-7
- Solomonick, Avraham: *Maskilon III, Hebrew-English Dictionary with lists of Hebrew abbreviations and Hebrew idioms*. Gefen 2001. ISBN 965-229-274-5
- TVRH NBJ'JM VKTVBJM (Torah, Nevi'im ve-Ktuvim) – *Biblia Hebraica Stuttgartensia* quae antea cooperantibus A.Alt, O.Eißfelt, P.Kahle ediderat R.Kittel. Editio funditus renovata. Deutsche Bibelgesellschaft. ISBN 3-438-05222-9 (Tämä on heprean opiskelijoille tarkoitettu Vanhan testamentin ns. Kittelin editio, jota esimerkiksi suomalaisten yliopistojen teologian tiedekunnissa käytetään.)
- Zuckermann, Ghil'ad, 2003. *Language Contact and Lexical Enrichment in Israeli Hebrew* (https://www.palgrave.com/gp/book/9781403917232). Palgrave Macmillan. (ISBN 9781403917232 / ISBN 9781403938695)

Katso myös

- ladino

Lähteet

1. hebrew-academy.huji.ac.il (http://hebrew-academy.huji.ac.il/English/Pages/default.aspx) Academy of the Hebrew Language. Viitattu 3.3.2012.

Aiheesta muualla

- The Emergence of Spoken Israeli Hebrew (http://www.tau.ac.il/humanities/semitic/emergence.pdf) (PDF) Shlomo Izre'elin artikkeli heprean nykypuhekielen kehityksestä
- Hebrew Slang (http://www.adath-shalom.ca/hebrew_slang_sappan.htm)
- Hebrew Online Texts for Learners (http://www.learn-hebrew-language-software.com/articles/index.htm)
- Heprean kielen aakkoset (http://www.kotipetripaavola.com/hebreankielenaakkoset.html)

Afroaasialaiset kielet

aasáx | aari | afar | ajawa | akkadi | amhara | arabia | aramea | bambassi | bedža | ebla | egypti | foinikia | hassaniyya | hausa | heprea | higi-bura | kabyyli | kambata | keskiatlaksentamazight | kopti | malta | oromo | saho | sidamo | somali | syyria | tamashek | tašelhit | tigre | tigrinja | ugariti | wolaitta